

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Савранчук Людмили Леонідівни на дисертаційне дослідження Марченко Олени Львівни на тему «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Прагнення України до європейської спільноти передбачає проведення низки реформ, зокрема у сфері будівництва та містобудування. За цих умов значущістю вирізняється дослідження законодавства щодо визначення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також відповідальності в разі їх порушення. У межах окресленої проблематики особливої уваги потребує вдосконалення адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил у сфері будівництва.

Щороку збільшується кількість порушень у сфері будівництва та містобудування в нашій країні, що підтверджує недостатню ефективність механізму адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. Дедалі частіше відбувається стихійна забудова населених пунктів без урахування їх історичних і географічних особливостей, що завдає суттєвої шкоди навколишньому середовищу, порушує комфортне проживання та відпочинок населення. Зазначені обставини підтверджують, що нарізла потреба у вжитті ефективних заходів для забезпечення неухильного виконання загальнообов'язкових приписів, які діють у цій важливій соціально-економічній галузі.

Сучасні процеси державотворення та цифровізація будівельної галузі дають змогу констатувати недостатнє врахування інтересів громадян органами влади, а також потребу в удосконаленні відповідних нормативно-правових

актів. Так, потребує перегляду ст. 96 КУпАП, де законодавцем встановлено диспозиції, які визначають порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні та адміністративну відповідальність за них, яка означена заниженими розмірами штрафів, ураховуючи сучасні реалії.

Недосконалою є також адміністративно-процесуальна складова притягнення винних до адміністративної відповідальності за порушення будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва. На практиці наявні певні прогалини в процесі притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 96 КУпАП.

У зв'язку із цим, актуальність теми дисертації О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість джерел (133 найменування), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме матеріалами вивчення статистичних даних й

матеріалів, а також узагальнення результатів анкетування 257 респондентів щодо проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

Результати наукового дослідження викладено в дев'яти наукових публікаціях за темою дослідження, з яких три статті опубліковано в наукових фахових виданнях України, одна стаття – в іноземному науковому періодичному виданні (Республіка Польща), п'ять тез доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, а також одні методичні рекомендації.

Отже, дисертація О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація О.Л. Марченко є одним з перших системних досліджень, у якому комплексно з використанням сучасних методів пізнання та з урахуванням новітніх досягнень правової науки проаналізовано теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, уперше сформульовано авторське визначення адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва та схарактеризовано її ознаки; запропоновано розробити Будівельний кодекс України та визначено напрями вдосконалення адміністративно-правової заборони, передбаченої ст. 96 КУпАП, шляхом оптимальної диференціації форм об'єктивної сторони цього адміністративного правопорушення та посилення відповідних санкцій.

Також дістали подальший розвиток: пропозиції щодо необхідності криміналізації найбільш небезпечних виявів порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; аргументовано доцільність вивчення позитивного зарубіжного досвіду щодо притягнення до відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва з метою посилення адміністративних стягнень; наукове розуміння стадій адміністративного провадження щодо порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; теоретичні та методологічні положення, що стосуються аналізу поняття адміністративних стягнень, їхніх ознак і принципів, а також правового змісту адміністративного штрафу.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи О.Л. Марченко не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи автора.

Отже, результати дисертаційного дослідження О.Л. Марченко, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними

та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як теоретичний аналіз і синтез, логіко-юридичний, соціологічний та статистичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення актуальних проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; правотворчості – для подальшого вдосконалення законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; освітньому процесі – під час проведення занять з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація О.Л. Марченко викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють сім підрозділів,

висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 211 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 162 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1** «Теоретичні засади дослідження проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» здійснено аналіз стану наукової розробленості теми дослідження, за результатами чого сформульовано висновки щодо браку комплексних наукових досліджень з проблематики адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Проаналізовано норми законодавства окремих країн пострадянського простору, ЄС та США, на підставі чого з'ясовано, що за порушення у сфері будівництва осіб притягують до юридичної відповідальності. Лише в пострадянських країнах за порушення законодавства у сфері будівництва та містобудування передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. Натомість в інших демократичних державах Європи та США за ці порушення передбачено кримінальну відповідальність і більш жорсткі покарання. Позитивним є досвід окремих країн світу, де розроблено й успішно функціонує Будівельний кодекс.

Визначено основні ознаки порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва визначено: протиправність, винність, караність, суспільну небезпечність. Також ознаками адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є такі: слугує наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення; має публічний обов'язковий характер; є однією з форм адміністративного примусу; передбачає особливий процесуальний порядок її реалізації; має позитивне значення, яке полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин; має виховний характер.

У розділі 2 «Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» визначено поняття об'єкта порушення, передбаченого ст. 96 КУпАП. Зокрема зазначено, що загальним об'єктом порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є суспільні відносини, які охороняються адміністративними санкціями. Родовим об'єктом ст. 96 КУпАП є правовідносини у сфері промисловості, будівництва та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів. Видовим об'єктом є суспільні відносини у сфері будівництва, а безпосереднім об'єктом – зміст конкретної норми, що відображено в ст. 96 КУпАП.

У роботі досліджено види діянь, визначені в ст. 96 КУпАП, а саме: порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів, правил і затверджених проєктних рішень під час нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів чи споруд; виконання підготовчих робіт без подання повідомлення про початок виконання зазначених робіт, якщо подання такого повідомлення є обов'язковим.

Розглянуто також ознаки об'єктивної сторони: протиправне діяння – дія чи бездіяльність (найчастіше це правопорушення вчиняється у формі протиправного діяння); шкідливі наслідки діяння; причиновий зв'язок між

протиправним діянням і шкідливими наслідками, що наступили; час, місце, умови, способи й засоби вчинення правопорушення.

Досліджено суб'єкти за ст. 96 КУпАП – спеціальний (посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності) – ч. 3–18 статті; як громадяни, так і посадові особи – ч. 1 і 2 цієї статті. Зазначено, що суб'єктами можуть бути як громадяни, так і посадові особи, наділені повноваженнями у сфері будівництва.

Суб'єктивну сторону розглянуто як внутрішню складову порушення, яка передбачає наявність вини у формі умислу, але може виявлятися й у формі необережності.

У **розділі 3** «Особливості адміністративного провадження в справах про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» визначено теоретичні та правові засади адміністративного провадження щодо порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва; проаналізовано адміністративні стягнення за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва.

Встановлено, що провадження в справах про порушення законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва є складним явищем з притаманними загальними та спеціальними ознаками, принципами, нормами. Серед принципів провадження в справі про порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва дисертант виокремлює: законності; публічності; гласності; змагальності; рівність осіб, які беруть участь у справі; оперативності й економічності; провадження національною мовою; встановлення об'єктивної істини.

За результатами здійсненого дослідження дисертант сформулював пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративної відповідальності й адміністративних стягнень за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва з урахуванням досвіду зарубіжних країн.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 133 посилання на 14 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація О.Л. Марченко відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення правового аналізу адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. Результати роботи з емпіричними даними у дисертації подаються епізодично та не інформативно, а саме лише у «Вступі» (Опитано 123 посадові особи органів архітектурно-будівельного контролю та 134 громадяни України), проте автор у тексті роботи та висновках не представляє взагалі.

2. У підрозділі 1.3. «Зарубіжний досвід адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва» проаналізовано законодавство

Європейського Союзу, таких як: Італії, Іспанії, Франції, Німеччини та країн пострадянського простору: Білорусії, Молдови, Казахстану щодо притягнення до юридичної відповідальності за порушення у сфері будівництва та містобудування. Відтак, не зрозуміле акцентування уваги лише на цих країнах.

3. У підрозділі 2.2. «Суб'єкт і суб'єктивна сторона складу порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів та правил під час будівництва» автор наводить та аналізує приклади судової практики у сфері будівництва використовуючи судові рішення за 2015, 2017, 2019 роки. Доцільно було б навести приклади останніх років.

Ці зауваження і побажання є рекомендаційними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація О.Л. Марченко є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація О.Л. Марченко «Адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва в Україні», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у з'ясуванні підстав і процесуального порядку виявлення, розшуку й передачі в управління активів, одержаних від корупційних та інших злочинів, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку

присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Олена Львівна Марченко – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Доцент кафедри публічного
управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Людмила САВРАНЧУК

